

Sam Harris: The End of Faith könyvkritika

Bosszantó jelenség az, hogy bizonyos angolszász írók milyen könnyen publikálnak, és lesznek világhíresek, miközben más nyelv gondolkodóinak ez nehéz. Így sokszor viszonylag értéktelenebb angol könyvek az egész világon ismertté válnak, miközben nagyon zseniális gondolkodók, írók más nyelvterületekről érdemtelenül ismeretlenek. Jól ismerjük ezt magyar íróink és költőink kapcsán, vagy bizonyos tudósok esetén, akik nem vándoroltak ki Amerikába. Sam Harris könyve szerintem részben beleillik ebbe a mintázatba: véleményem szerint néhányan sokkal jobb könyvet tudnának írni, de bizonyos okokból inkább angolszász írók kapnak arra lehetőséget, hogy könyvük az egész világon híres legyen.

Sam Harrisról annyit lehet tudni, hogy viszonylag fiatal, rendelkezik egy filozófiai diplomával a Standfordról, és doktorit végez neurobiológiából. Állítólag jelentős ismeretei vannak keleti vallásokról. Mindez elég ahhoz, hogy érdekessé tegye a véleményét, ugyanakkor a magasabb igényű olvasóknak azért gyanúra is okot ad. Azért ez nem olyan sok tapasztalat és ismeret, amely egy ennyire általános könyvet megalapozna.

És azt kell, hogy mondjam, hogy a könyvet olvasva ez meg is látszik. A valláskritikája kissé elcsépelet téma, és bár a retorikája jó, a megállapításai nem elég pontosak. Nem elég mély és részletes az analízis sem, amely mögötte áll. A könyv első részét mégis felfoghatjuk a szokásos valláskritikai műveket kiegészítő egyik könyvnek. Ha szükségünk van egy esetre az inkvizíció korából, a zsidóüldözésekről, a muszlim vallás fanatikusainak hajmeresztő dolgairól, akkor itt is keresgélhetünk. Sőt, sokszor érdekes adatokat is találhatunk. Magam is találtam olyat, amiről, még nem olvastam.

Egy olyan ateista, akinek a világnézete tudományos, racionális alapú ott kezdi el vonogatni a szemöldökét, amikor az etikáról van szó. Harris határozottan kiáll az etikai realizmus mellett. Azaz, hogy létezik objektív jó és rossz, és ez tudományosan kutatható. Az ilyen etikai realizmus előfordul, de elsősorban konzervatív és vallásos gondolkodók között. De egy ateista esetében ez furcsa. De ez még nem a leginkább zavarba ejtő rész.

A következő fejezetekben Harris kifejti nézeteit a pacifizmus, az erkölcsi relativizmus ellenében, egyfajta keleti gondolkodás védelmében, és egyfajta miszticizmus védelmében. Harris ez utóbbi szó jelentése kapcsán lamentál, és egy speciális értelemben használja a miszticizmus. Tom Flynn írt a szóhasználatról egy kritikát (Tom Flynn, 2005. "Glimpses of Nirvana." Free Inquiry, volume 25 number 2.), amire Harris válaszolt (Sam Harris, 2005. "[Rational Mysticism](#)." Free Inquiry, volume 25 number 6.). Érdekes téma amit Harris felvet, nevezetesen az, hogy például a meditációs gyakorlatok praktikusán hasznos dolgok, és, hogy tudományosan vizsgálhatóak. Azonban ahogy Flynn is rámutatott, a „miszticizmus” vagy „spiritualizmus” szavak használata kifogásolható, és Harris bizonyos állításai sem egészen racionalisták.

Még ha Harris ki is akar dolgozni valamilyen elméletet, amely részben a miszticizmus és spiritualizmus átdefiniálásán és átértékelésén alapul, amely a keleti tanok integrálása nyugati gondolatokkal, és emellett ateista, akkor ezt egy külön könyvben szerencsésebb lett volna megtennie, és nem vegyíteni a saját világgépének kifejtését a vallás-kritikával. Ugyanis Harris világgépe a legtöbb ateistának elfogadhatatlan: pacifizmus tekintetében vegyes lehet az ateisták nézete, az erkölcsi realizmust már inkább elutasítják, a miszticizmust viszont már többségében elutasítják. Tehát ezzel Harris megosztja még a szimpatizáns olvasóit is. Két dolgot próbál egyszerre eladni, és mindkettőre alig van vevő. Továbbá, ezt az elméletét kifejtő könyvet akkor kellene megírnia, ha ez az elmélete már kiforrott, megmérettetett, és bizonyos mértékig sikerült megvédenie. Jelenleg szerencsésebb lett volna csak egy vallás-kritikai munkát írnia, és akkor az lehetett volna sokkal mélyebb, sokkal alaposabb.

Harris filozófiai végzettsége elég munícióul szolgál neki bizonyos filozófiai utalásokhoz. Ugyanakkor ezen a téren sem teljes az analízise. Jellemzően az angolszász szerzőket ismeri, és a felsorakoztatott hivatkozások emiatt elég egyoldalúak.

Richard Dawkins pozitívan írt a könyv megjelenése kapcsán (Richard Dawkins, 2005. "[Coming Out Against Religious Mania](#)." *The Huffington Post*.), ha azonban elolvassuk a cikket, akkor láthatjuk, hogy nem annyira a tartalmát, hanem az eseményt magát üdvözte. Ennyiben egyet is érthetünk, hogy mindenképpen jó az, ha ateisták megvallják a nem-hitüket, még ha vita is keletkezik róla. És hogy a bevezető gondolatomat pontosítsam: nem azt mondom, hogy Sam Harris könyve inkább ne jelent volna meg, hanem azt, hogy inkább jelennének meg angol fordításban ennél sokkal jobb könyvek.